

Janusz Gnitecki

OBRAZOWANIE JĘZYKOWE W PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ

O tym, że dany typ myślenia uruchamia wyobraźnię i przywołuje różnego typu obrazy, wiadomo już od dosyć dawna. Także z danym typem myślenia wyobrażeniowego łączono zawsze język. Można zatem powiedzieć, iż myślenie obrazowe jest równocześnie obrazowaniem językowym. Ale zarazem odmiennosc w zakresie myślenia obrazowego powoduje różnice w obrazowaniu językowym. Właściwie — ile jest typów myślenia obrazowego tyle też odmian obrazowania językowego. Wobec dużego zróżnicowania myślenia obrazowego i bogactwa różnych odmian obrazowania językowego istnieje potrzeba dokonania jakiegoś uporządkowania według wydzielonych kryteriów.

Jednym z kryteriów typologii obrazowania językowego jest wyróżnienie w myśleniu obrazowym deskrypcji i predeskrpcji. Człowiek myśli obrazami, ale obraz w różnym stopniu odsłania lub tworzy rzeczywistość. Można powiedzieć, iż w obrazie zawarty jest pewien szyfr rzeczywistości. Szyfr zawarty w obrazie odsłania wprost lub pośrednio to co jest w rzeczywistości lub zgoła tworzy nowe jego stany dotychczas nie istniejące. Można więc powiedzieć, iż obrazowanie językowe jest zawsze pewnym szyfrem rzeczywistości. Szyfr rzeczywistości, w którym myśl odsłania to co jest w niej już zawarte jest deskrypcją, czyli opisem. Z kolei szyfr rzeczywistości, w którym myśl tworzy lub projektuje nie istniejące stany rzeczywistości jest przedopisem, czyli predeskrpcją. W związku z tym pierwszy typ obrazowania językowego nazwiemy deskrypcyjnym a drugi predeskrpcyjnym. Możliwe jest również zrównoważone ujęcie dwóch wyróżnionych typów obrazowania językowego.

Kolejnym kryterium uporządkowania różnych odmian obrazowania językowego jest odwołanie się do trzech typów logik wynikających ze struktury bytowej człowieka, jego myślenia i działania. Są to: (1) logika ludzkiego słowa o ściśle określonej treści, (2) logika ludzkiego czynu, (3) logika ludzkiego symbolu. Pierwsza odwołuje się do logiki dwuwartościowej (0; 1) i sądów esencjalnych typu „P jest”. Druga opiera się na założeniach logiki trójwartościowej (1, 1, 1) i jej wielokrotności oraz sądach egzystencjalnych. Trzecia z kolei jest logiką czterowartościową (1, 1, 1, 1), nadbudowaną na dwóch poprzednich logikach (i ich wielo-

krotnościach). Operuje ona sędami esencjalno-egzystencjalnymi. Warto zauważyć, iż w skład logiki ludzkiego symbolu wchodzi zawsze logika ludzkiego słowa i logika ludzkiego symbolu. Stanowi ona dla nich swoistą metalogikę.

Następnym z kolei kryterium typologii obrazowania językowego jest więc wyróżnienie w obrazowaniu deskrypcyjnym, predeskrypcyjnym i predeskrypcyjno-deskrypcyjnym trzech wyróżnionych logik wynikających ze struktury bytowej człowieka.

Przestrzeń edukacyjna jest miejscem spotkania trzech wyróżnionych typów obrazowania językowego. Mogą być one rozpatrywane w opozycji, zrównoważeniu i uspoźnieniu. W dotychczasowych odmianach myślenia o edukacji spotykamy się zwykle z opozycją. Ewidentnym tego przykładem są odmiany myślenia o edukacji oparte na kanonach modernizmu i postmodernizmu. Czy jest jednak możliwe (do pomyślenia) połączenie w myśleniu o edukacji modernistycznej ścisłości z postmodernistycznym zróżnicowaniem? Wydaje się, że tak. Tego typu podejście wymaga jednak zrównoważenia i uspoźnienia trzech wyróżnionych typów obrazowania językowego w przestrzeni edukacyjnej.

Deskrypcyjne obrazowanie językowe

Deskrypcyjne obrazowanie językowe opiera się na logice ludzkiego słowa. Zwykle przyjmuje się, iż jest to najniższy system obrazowania językowego. Operuje on sensami i znaczeniami o ściśle określonej treści. Szyfr rzeczywistości odsłania tu to wszystko co jest w niej już zawarte. Z tym typem obrazowania językowego związana jest racjonalność empiryczna. Oparta jest ona na logice prawdy, która jest i sędach esencjalnych. Jakie są granice tego typu racjonalności? A oto próba ustalenia granic racjonalności empirycznej dla deskrypcyjnego obrazowania językowego:

- (1) Między sędem dotyczącym danego stanu rzeczy a rzeczywistym stanem rzeczy, który jest, zachodzi stosunek dwojaki, albo ów sąd jest zgodny z owym stanem rzeczy, czyli jest prawdziwy (co oznaczamy wartością logiczną 1) albo jest z nim niezgodny, czyli jest fałszywy (co oznaczamy wartością logiczną równą 0).
- (2) Uzyskanie sądów prawdziwych o stanie rzeczy, który jest, czyli pozytywne poznanie pojęciowe jest pierwszą formą poznania i zarazem określa jego granice.
- (3) Pozytywne poznanie pojęciowe prawdy, która jest, opartej na sędach zgodnych z rzeczywistością (zwanym sędami esencjalnymi) stanowi punkt wyjścia do poznania pojęciowego „prawdy która się staje”.

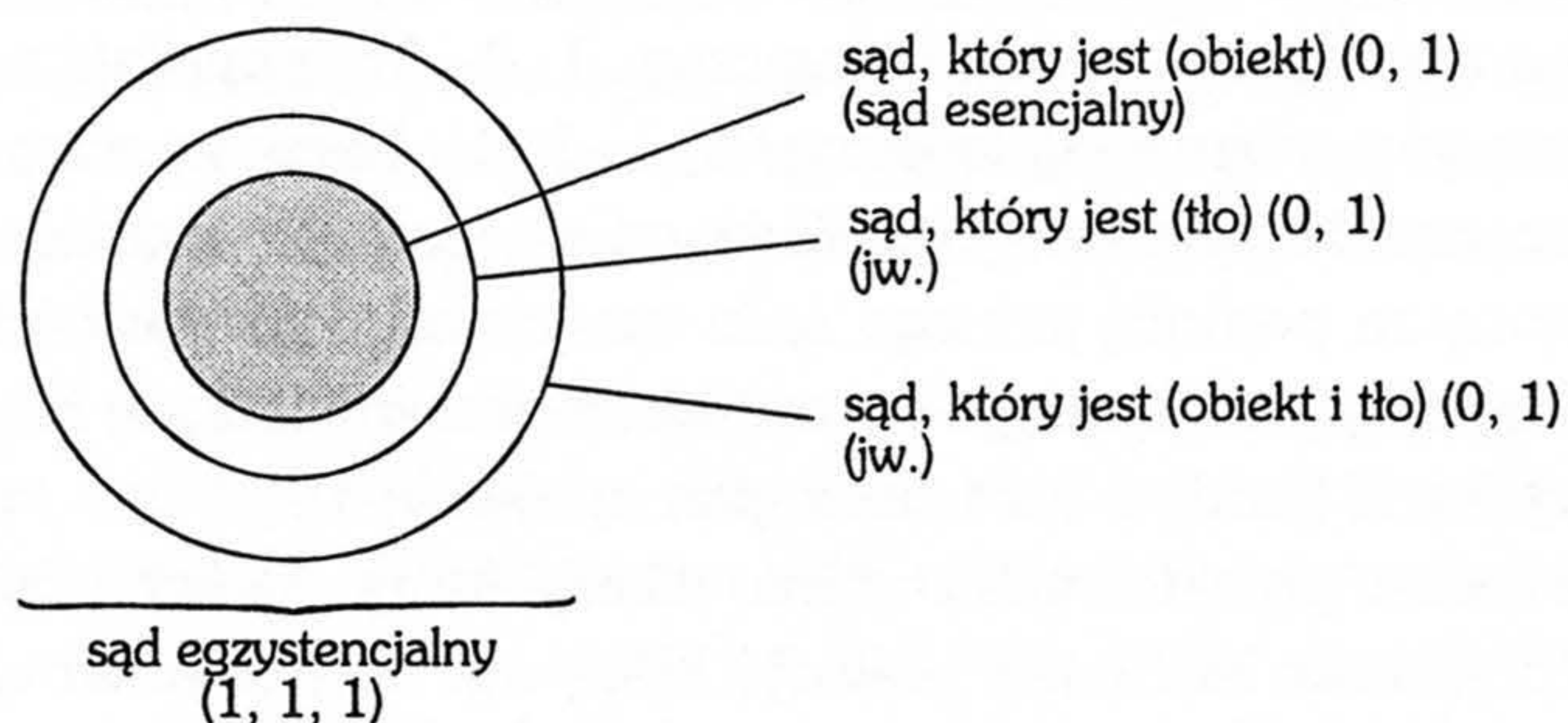
Z poznaniem pojęciowym prawdy, która się staje związana jest racjonalność prakseologiczna. Jest ona charakterystyczna dla obrazowania predeskrypcyjnego.

Predeskrypcyjne obrazowanie językowe

Predeskrypcyjne obrazowanie językowe opiera się na logice ludzkiego czynu. Przyjmuje się, iż jest to wtórny system obrazowania językowego w porównaniu do poprzedniego. Ponadto odwołuje się on do znaczeń i sensów w stawaniu się (byciu) i zmianie. Szyfr rzeczywistości jest tu przedopisem (predeskrypcją) nieistniejących jeszcze stanów rzeczywistości. Dla tego typu obrazowania językowego charakterystyczna jest racjonalność prakseologiczna. Opiera się ona na logice prawdy, która się staje i sądach egzystencjalnych. Wyłania się pytanie: jakie są granice tego typu racjonalności. A oto próba ustalenia granic racjonalności prakseologicznej dla predeskrypcyjnego obrazowania językowego:

- (1) Między sądem dotyczącym danego stanu rzeczy, który się staje a rzeczywistym stanem rzeczy, która się staje zachodzi taki związek, iż sąd zgodny ze stanem rzeczy, który jest (co oznaczamy wartością logiczną 1) łączy się z jednym z sądów, który jest (co oznaczamy wartością logiczną 1), i zarazem tworzą nowy sąd, który jest (co oznaczamy wartością logiczną 1). Razem te trzy wymienione sądy tworzą sąd, który się staje (zwany dalej egzystencjalnym). Oznacza to, iż na sąd egzystencjalny składają się trzy sądy esencjalne — co można zobrazować w sposób następujący:

- (2) Uzyskanie sądów prawdziwych o stanie rzeczy, który się staje (czyli pozytywne poznanie pojęciowe na temat prawdy która się staje), stanowi wtórną formę poznania. Typ wyróżnionych tu sądów określa granice racjonalności prakseologicznej predeskrypcyjnego obrazowania językowego.

- (3) Poznanie językowe prawdy, która się staje stanowi punkt wyjścia do poznania pojęciowego prawdy, która ma być.

Z poznaniem pojęciowym prawdy, która ma być związana jest racjonalność hermeneutyczna i typ obrazowania deskrypcyjno-predeskrypcyjnego (symbolicznego).

Deskrypcyjno-predskrypcyjne (symboliczne) obrazowanie językowe

Deskrypcyjno-predskrypcyjne obrazowanie językowe opiera się na logice ludzkiego symbolu. Stanowi on wyższy system obrazowania językowego w porównaniu do dwóch poprzednich. Ponadto jest on na nich nadbudowany. Odwołuje się on równocześnie do znaczeń i sensów o ściśle określonej treści a zarazem w stawaniu się i zmianie. Szyfr rzeczywistości jest tu równocześnie opisem (deskrypcją) i przedpisem (predskrypcją). Istniejący stan rzeczy spotyka się tu z nieistniejącym. To co jest, jest małą cząstką tego co się staje. Część istniejąca i stająca się (nie istniejąca jeszcze) przejawia się w ludzkim symbolu. Z tym typem obrazowania językowego związana jest racjonalność hermeneutyczna. Opiera się ona na logice prawdy, która ma być (stanie się) i sądach esencjalno-egzystencjalnych. Jakie są granice racjonalności tego typu obrazowania językowego. A oto próba ustalenia granic racjonalności hermeneutycznej, która jest charakterystyczna dla deskrypcyjno-predskrypcyjnego obrazowania językowego:

- (1) Między sądem dotyczącym danego stanu rzeczy, który ma być a rzeczywistym stanem rzeczy, który ma być zachodzi związek taki, iż sąd zgodny ze stanem rzeczy, który jest (co oznaczamy wartością logiczną 1) łączy się z sądem, który się staje (co oznaczamy wartością logiczną: 1, 1, 1) i powstaje sąd, który ma być (co oznaczamy wartością logiczną: 1, 1, 1, 1). Łączenie więc sąd dotyczący stanu rzeczy, który ma być posiada cztery wartości logiczne i może być przedstawiony za pomocą jednego sądu esencjalnego (o wartości logicznej 1) i jednego sądu egzystencjalnego (o wartości logicznej: 1, 1, 1) lub czterech sądów esencjalnych (każdy o wartości logicznej równej 1).
- (2) Uzyskanie sądów prawdziwych o stanie rzeczy, który ma być, czyli pozytywne poznanie pojęciowe na temat prawdy, która ma być, stanowi wyższą formę poznania. Zarazem typ wyróżnionych tu sądów określa granice racjonalności hermeneutycznej deskrypcyjno-predskrypcyjnego obrazowania językowego.
- (3) Łącznie więc na poznanie pojęciowe prawdy, która ma być składa się poznanie pojęciowe prawdy, która jest i poznanie pojęciowe prawdy, która się staje.

Trynitarnie uspojnienie poznania pojęciowego prawdy, która jest, staje się i ma być prowadzi do nowego typu racjonalności. Jest ona nadbudowana na racjonalności empirycznej, prakseologicznej i hermeneutycznej. Razem w uspojnieniu te trzy typy racjonalności tworzą tzw. racjonalność trynitarną. Umożliwia ona przekraczanie granic racjonalności od $-\infty$ do $+\infty$. Jest ona charakterystyczna dla metaobrazowania językowego.

Metaobrazowanie językowe

Metaobrazowanie językowe opiera się na zrównoważeniu i uspoźnieniu trzech wyróżnionych typów obrazowania językowego w różnych kierunkach rzutowania. Możliwe jest tu zrównoważenie i uspoźnienie w kierunku makro i mikro. Z pierwszym łączy się nadwyżka sensu a z drugim redukcja. Ten typ obrazowania językowego odwołuje się do racjonalności trynitarniej i metalogiki ludzkiego słowa, czynu i symbolu. Szyfr rzeczywistości jest tu równocześnie zrównoważonym i uspoźnionym opisem, przedopisem oraz opisem i przedopisem. To co jest spotyka się z tym co się staje i ma być w różnych kierunkach uspoźnienia. Granice racjonalności zostają przekroczone od $-\infty$ do $+\infty$)? A oto próba ilustracji sposobów przekraczania granic racjonalności trynitarniej, która jest charakterystyczna dla metaobrazowania językowego:

- (1) Metaobrazowanie językowe opiera się na metalogice asymetrycznego uspoźnienia prawdy, która jest, staje się i ma być. Możliwe są tu cztery możliwe kierunki uspoźnienia: 1. uspoźnienie stacjonarne w jednym kroku, 2. uspoźnienie dynamiczne w kierunku makro z nadwyżką sensów i znaczeń sądów, 3. uspoźnienie dynamiczne w kierunku mikro z redukcją sensów i znaczeń sądów. 4. uspoźnienie uniwersalne we wszystkich kierunkach rzutowania.
- (2) Uspoźnienie stacjonarne metalogiki asymetrycznego uspoźnienia polega na zrównoważeniu i uspoźnieniu logiki prawdy która jest, staje się i ma być w jednym kroku i na jednym poziomie. Przy czym może to być uspoźnienie od logiki prawdy która jest poprzez logikę prawdy która się staje do logiki prawdy która ma być i odwrotnie.
- (3) Dynamiczne uspoźnienie metalogiki asymetrycznego uspoźnienia polega na uspoźnieniu logiki prawdy która jest, staje się i ma być w wielu krokach na różnych poziomach. W przypadku gdy uspoźnienie dynamiczne metalogiki przebiega od logiki prawdy, która jest, poprzez logikę prawdy która się staje do logiki prawdy która ma być, to mamy do czynienia z kolejnym rozszerzeniem sensów i znaczeń sądów, czyli z nadwyżką ich sensów w kolejnych krokach i poziomach uspoźnienia. Następuje tu uspoźnienie sądów esencjalnych poprzez sądy egzystencjalne do sądów esencjalno-egzystencjalnych.
- (4) Jeśli uspoźnienie dynamiczne metalogiki asymetrycznego uspoźnienia logiki prawdy przebiega od logiki prawdy która ma być poprzez logikę prawdy która się staje do logiki prawdy która jest, to mamy do czynienia z kolejną redukcją sensów i znaczeń sądów, czyli redukcją ich sensów w kolejnych krokach i na różnych poziomach uspoźnienia. Następuje tu uspoźnienie sądów esencjalno-egzystencjalnych poprzez sądy egzystencjalne do sądów esencjalnych.
- (5) Jeśli uspoźnienie metalogiki (zarazem stacjonarne jak i dynamiczne) rozpatrywane jest we wszystkich kierunkach rzutowania (zarówno makro jak i mikro)

na różnych poziomach i w różnych krokach uspoźnienia to mamy do czynienia z uspoźnieniem uniwersalnym, czyli powszechnym i wszechobecnym.

Ogólny wzór dla wszystkich takich metalogik asymetrycznego uspoźnienia logiki prawdy która jest, staje się i ma być jest następujący:

$$A_n = A_1 + A_1(q_n^k)^{n-1}$$

gdzie:

A_n – kolejny stan metalogiki asymetrycznego uspoźnienia prawdy która ma być, oparty na uspoźnionej logice prawdy, która jest (A_1), logice prawdy, która się staje ($A_1 \cdot q_n^{n-1}$) w kolejnych przekształceniach,

A_1 – stan wyjściowy logiki prawdy, która jest,

q – miara logiczna przekształcenia logiki prawdy, która jest (A_1) w logikę prawdy, która się staje ($A_1 \cdot q_n^{n-1}$); dla wszystkich metalogik asymetrycznego uspoźnienia q przyjmuje wartość równą 3 (1, 1, 1); przy czym $q = 2 \varnothing_{nz}$ ($\varnothing_{nz} = 1,5$); $\varnothing_{nz}$ – jest bezwzględną miarą kątową funkcji falowej Fal Stałego Kształtu (przy tzw. interpretacji falowej struktury bytu).

n – kolejne stany przekształceń logiki prawdy, która jest (A_1) i logiki prawdy, która się staje ($A_1 \cdot q_n^{n-1}$) w logikę prawdy, która ma być (A_n); przy czym $n = 1, 2, 3, \dots$,

k – kolejne poziomy metalogiki asymetrycznego uspoźnienia.

W myśl powyższego wzoru możliwe jest przekraczanie granic racjonalności zarówno w kierunku makro jak i mikro.

Odwołamy się w tej chwili do przykładu asymetrycznego uspoźnienia logiki prawdy, która jest, staje się i ma być w kierunku makro (czyli rozległości) i mikro (czyli spoistości) dla $k = 1$ (czyli metalogiki pierwszego poziomu) i $n = 3$ (czyli w trzech kolejnych krokach asymetrycznego uspoźnienia). Ogólny wzór metalogiki asymetrycznego uspoźnienia jest tu następujący:

$$A_3 = A_1 + A_1(q_3)^2$$

A oto przykład uspoźnienia w kierunku:

makro ($\Rightarrow$)

$$\begin{aligned} 1 + 3 &\Rightarrow 4 \\ 4 &\Rightarrow 1 \\ 1 + 3 &\Rightarrow 4 \\ 4 &\Rightarrow 1 \\ 1 + 3 &\Rightarrow 4 \\ 4 &\Rightarrow 1 \end{aligned}$$

mikro ($\Rightarrow$)

$$\begin{aligned} 1 &\Rightarrow 4 \\ 4 &\Rightarrow 3 + 1 \\ 1 &\Rightarrow 4 \\ 4 &\Rightarrow 3 + 1 \\ 1 &\Rightarrow 4 \\ 4 &\Rightarrow 3 + 1 \end{aligned}$$

Przy uwzględnieniu wzrastających (lub ulegających redukcji) wartości logicznych będzie:

makro

$$\begin{aligned} 1 + 3 &\Rightarrow 4 \\ 4 + 3 \cdot 4 &\Rightarrow 16 \\ 16 + 3 \cdot 16 &\Rightarrow 64 \end{aligned}$$

mikro

$$\begin{aligned} 64 &\Rightarrow 3 \cdot 16 + 16 \\ 16 &\Rightarrow 3 \cdot 4 + 4 \\ 4 &\Rightarrow 3 \cdot 1 + 1 \end{aligned}$$

Jeśli w miejsce A_1 przyjmiemy pewną wyjściową wartość logiczną np. 6 to wówczas będzie:

w kierunku makro:

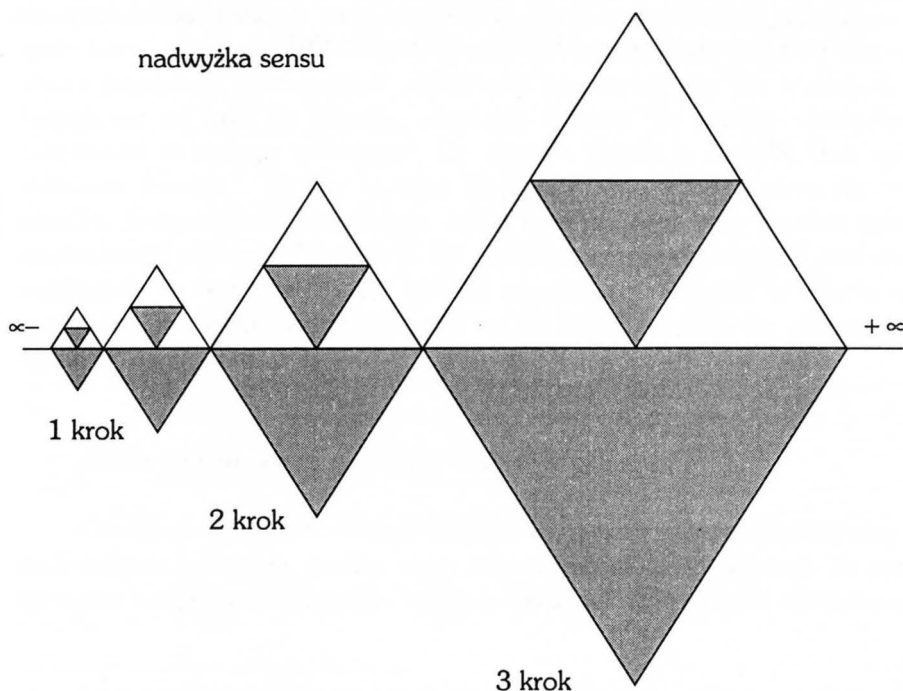
$$\begin{aligned} 6 + 3 \cdot 6 &\Rightarrow 24 \\ 24 + 3 \cdot 24 &\Rightarrow 96 \\ 96 + 3 \cdot 96 &\Rightarrow 384 \end{aligned}$$

w kierunku mikro:

$$\begin{aligned} 384 &\Rightarrow 3 \cdot 96 + 96 \\ 96 &\Rightarrow 3 \cdot 24 + 24 \\ 24 &\Rightarrow 3 \cdot 6 + 6 \end{aligned}$$

Asymetryczność tego typu uspójnienia można zilustrować posługując się parkietem trójkątnym (dla przestrzeni płaskich) lub horysferocykloidą (w kierunku makro) oraz horyhipercykloidą (w kierunku mikro) dla nieeuklidesowych geometrii opisujących wypukłe i wklęsłe przestrzenie wirtualne.

A oto przykład ilustracji asymetrycznego uspójnienia metalogiki przy pomocy parkietażu trójkątnego:

Część wypełniona oznacza uspójnioną logikę prawdy która jest, staje się i ma być w kroku poprzedzającym, która łącząc się z logiką prawdy która się staje (część niewypełniona), tworzy logikę prawdy która ma być. Ta z kolei w następnym kroku jest już logiką prawdy która jest. Proces tak pojętego uspójnienia przebiega

w nieskończoność. Może on być zrównoważony w jednym kroku i tworzy wówczas logiczną przestrzeń wirtualną.

Literatura

Allen B.: *Prawda w filozofii*, Warszawa 1994.

Gnitecki J.: *Uniwersalne Prawa Kosmosu. Problem rozpoznawania, rozumienia i akceptacji*, Poznań 1994.

—, *Od teorii względności Alberta Einsteina do Uniwersalnych Praw Kosmosu*, [w:] *W czasoprzestrzeni i poza czasoprzestrzenią*, Poznań 1995.

—, *O realistyczną koncepcję pedagogiki ogólnej*, „Kultura i Edukacja” 1994, nr 2-3.

—, Pasterniak W.: *O filozofii edukacji. Wstęp do pedagogiki wartości*, Gorzów Wlkp. 1994.

Szysko-Bohusz A.: *Uniwersalny Stan Świadomości*, Poznań 1990.

Grodziński E.: *Filozoficzne podstawy logiki wielowymiarowej*, Warszawa 1989.

Wittgenstein L.: *Dociekania filozoficzne*, Warszawa 1973.

—, *Traktat logiczno-filozoficzny*, Warszawa 1970.

—, *Wartości chrześcijańskie nadające sens ludzkiemu życiu w perspektywie edukacji literackiej i językowej*, [w:] *W poszukiwaniu zapomnianych wartości. Chrześcijańskie wartości w edukacji literackiej i językowej*, red. M. Sinica, Zielona Góra 1995.